

ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ECONOMIC ASPECTS OF REGIONAL INTEGRATION

У цій статті визначено основоположну роль регіональної торговельної інтеграції держави у процесі розвитку її економіки. Досліджено позитивні та негативні наслідки регіональної інтеграції. Автором окреслено основні чинники та передумови виникнення інтеграційного руху. Особливу увагу приділено процесу формування механізму та алгоритму створення міжнародного регіонального співтовариства. Наголошується на вагомому впливі стратегії регіоналізації (регіональної інтеграції) на сталий економічний розвиток держави.

Ключові слова: регіональна інтеграція, міжнародна торгівля, фактор впливу, кооперація, торговельні зв'язки, економіка, об'єднання.

В этой статье определено основополагающую роль региональной торговой интеграции государства в процессе развития ее экономики. Исследованы позитивные и негативные последствия региональной интеграции. Автором определены основные факторы и предпосылки возникновения интеграционного движения. Особое внимание уделено процессу формирования

механизма и алгоритма создания международного регионального сообщества. Отмечается существенном влиянии стратегии регионализации (региональной интеграции) на устойчивое экономическое развитие государства.

Ключевые слова: региональная интеграция, международная торговля, фактор влияния, кооперация, торговые связи, экономика, объединения.

This article identifies the fundamental role of regional trade integration of the state in the development process of its economy. Investigated positive and negative effects of regional integration. The author defines the main factors and prerequisites of the integration movement. Special attention is paid to the process of formation of the mechanism and algorithm of creation of the international regional community. There is a significant influence of the strategy of regionalization (regional integration) on the sustainable economic development of the state.

Key words: regional integration, international trade, factor of influence, cooperation, trade relations, economy, enterprises.

УДК 339

Ткаченко О.А.

аспірант

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми. Існуючі дослідження практичної складової регіональної торговельної інтеграції на сьогодні не достатньо висвітлюють її негативні сторони, створюючи, таким чином, загрозу для країн з економікою що розвивається, отримати регрес господарського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У останніх опублікованих наукових та періодичних економічних джерелах, вагома роль відведена дослідженню ролі регіональної торговельної інтеграції у формуванні економіки держави. Усик Н.І. у своїй статті «Направлення розвитку регіональної інтеграції» наголошує на тому, що особливо для країн екс-СРСР, відтворювальна солідарність в регіональній інтеграції виражається у кооперації регіональних кластерів та партнерство в реалізації крупних регіональних проектів, що може забезпечити соціально-економічний розвиток регіонів.

М. Л. Альпідовска, проводячи аналіз регіональної інтеграції, зазначає, що розповсюджено втілюються в життя західні інтеграційні процеси, країни-лідери яких можуть істотно перевершувати країни з перехідною економікою, як по економічним, так і за багатьма іншими показниками.

Формулювання цілей статті. Завданням даної статті є дослідження особливостей міжнародної регіональної інтеграції на економічному рівні та визначити її позитивний та негативний вплив на розвиток економіки країн, що беруть у ній активну участь.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світовій практиці за останнє десятиліття розвитку господарських коопераційних відносин,

міжнародна регіональна торговельна інтеграція все більше набирає форм комплексного процесу об'єднання та кооперації держав з метою більш ефективного використання їх ресурсів завдяки створенню сприятливих умов для здійснення ефективної підприємницької діяльності одночасно на ринках кількох країн (регіональних ринках). Така співпраця декількох держав призводить до створення окремих блоків. Наприклад, створені Євросоюз (ЄС), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Співдружність Незалежних Держав (СНД), Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА). Під регіональною економічною інтеграцією можна зрозуміти рівень економічних взаємовідносин між державами в рамках окремого регіону світу, який передбачає зближення, зрощування та взаємопроникнення національних економік у процесі формування цілісно-регіонального господарського комплексу за умови створення інституцій координації та регулювання процесу регіональних економічних відносин національних суб'єктів всіх рівнів [1].

Виходячи з цього, можемо навести приклад визначення комплексної категорії «Міжнародна регіональна торговельна інтеграція», запропонований Всеукраїнським форумом «Україна – це ми», що даний термін являє собою процес розвитку стійких економічних зв'язків та розподілу праці національних господарств, який, охоплюючи зовнішньоекономічний обмін і сферу виробництва, веде до тісного переплетення національних господарств і створення єдиного господарського комплексу в регіональному масштабі [2].

Комплексний процес економічної інтеграції, обумовлений не тільки економічними, але й політичними причинами, що є особливо актуальним у ХХІст, на фоні зростання кількості міжнародних політичних спорів та конфліктів. У той же час, з економічної точки зору, основною причиною інтеграції є вимоги високорозвинених факторів виробництва, які переросли рамки національних господарств, історично цей процес складався таким чином, що співвідношення політичних та економічних факторів на окремих етапах змінювалося. Практика і теоретичні дослідження показують, що розширення ринку через регіональну інтеграцію може приводити до значної економії на масштабі виробництва для країн-учасниць [1]. При цьому вони одержують додаткові вигоди в ефективності виробництва від посилення конкуренції, якщо країни-члени інтеграційного об'єднання випускають однаковий асортимент продукції. За цих умов та при виборі раціональної стратегії інтеграції, скорочуються відносно неефективні виробництва і розширюються більш конкурентні.

З метою поглибленого дослідження регіональних стратегій, варто звернути увагу на передумови створення регіональних торговельних об'єднань та їх досконалість. Такими є:

1) близькість рівнів економічного розвитку у ступенів ринкової зрілості країн;

2) географічна близькість країн, що інтегруються, існування в більшості випадків загальних кордонів та історично створених економічних зв'язків;

3) спільність економічних та інших проблем, які стоять перед країнами у сфері розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва [2].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що створення інтеграційного об'єднання або вступу в нього певної країни, передусім формування конкретних цілей, досягнення яких можливе шляхом інтеграційного співробітництва. Кожна країна повинна чітко визначитися, для чого вона бажає брати участь у даному об'єднанні, вирішення яких завдань вона хоче домогтися за допомогою інтеграції. Якщо цілі країн, що інтегруються збігаються або є взаємодоповнюючими, то наступним кроком стає визначення стратегії інтеграційного співробітництва, тобто визначення напрямів реалізації інтеграційного потенціалу з урахуванням конкурентних переваг країн, що інтегруються.

У той же час, на фоні галопуючого поширення торговельних інтеграційних процесів, варто взяти до уваги останні наукові праці відомих економістів, наприклад, А. Торкунов вважає регіоналізм вимірюванням багатополарності. Він пише, що при всій різноплановості контрастних темпів розвитку і ступеня інтеграції, регіональні угруповання вносять додаткові особливості до зміни геополітичної карти світу. Більш матеріалізованим, на його

думку, є економічний регіоналізм у вигляді високоінтегрованого Європейського Союзу та інших регіональних утворень різного ступеня інтеграції – Азіатсько-тихоокеанського економічного співробітництва, СНД, АСЕАН, Північноамериканської зони вільної торгівлі, аналогічних утворень, що зароджуються в Латинській Америці і в Південній Азії. Котрі в децю зміненому вигляді, зберігають своє значення регіональні політичні інститути, наприклад Організація латиноамериканських держав та інші [3]. Вони доповнюються такими міжрегіональними багатофункціональними структурами, як Північноатлантичне партнерство та ін.

Експерти підкреслюють зростання кількості регіональних торговельних блоків, як одну з провідних тенденцій розвитку міжнародних відносин в останні 5-7 років. Зараз фактично кожна країна входить, щонайменше, в одне таке угруповання. В останні 10 років поряд з бурхливим кількісним зростанням спостерігаються також якісні зміни в характері домовленостей про регіональну інтеграцію [4, с. 11].

У той же час розглядаючи найбільші економічні союзи, як приклад найвищої форми кооперації держав, не можна не помітити, що вищезазначені об'єднання, котрі в останнє десятиліття показували тенденцію до зростання та збільшення кількості членів, за останні роки вагомо втрачають свій авторитет, на фоні чого держави із найбільш розвиненими економіками покидають дані об'єднання, не знаходячи перспектив розвитку господарств у їх межах.

Активізація регіональних економічних і політичних інтеграцій відображає сучасні процеси боротьби за лідерство. Економіко-політична еліта провідних країн світу будь-якими способами намагається утримати свої позиції і не допустити виникнення ситуацій втрати контролю над країнами, що розвиваються. В останні роки, беззаперечним є той факт, що пострадянські країни, потрапивши під вплив міжнародного фінансового капіталу в особі МВФ і ЄБРР, а також СОТ, зрозуміли, що їх надії на розвиток не виправдалися, а навпаки, замість підтримки розвитку в рамках ринкової економіки стався спад. Вступ до Європейського Союзу (ЄС) також показав різке зниження рівня життя основної маси населення з виділенням групи осіб які в десятки раз примножили власний капітал, та, у свою чергу, тепер диктують проекти розвитку своїх країн. Останній приклад України яскраво показує схеми та наслідки втручання зарубіжних країн з метою не допущення виходу її економіки з-під контролю міжнародного фінансового капіталу та національних можновладців. Тому розглядаючи економічні особливості інтеграційного процесу, варто розглядати його позитивні та негативні сторони, зважаючи на те, що більшість країн що розвиваються, беруть у ньому участь такими

способами, як наприклад інтеграція до певної великомасштабної економічної організації, проходячи, спершу, через низку реформ, що традиційно супроводжуються падінням рівня задоволеності життям серед населення, зниженням доходів населення, можливої дестабілізації економічних відносин із попередніми торговельними партнерами. Даний час реформ не є виключенням для жодної держави, що стала на шлях торговельної інтеграції та має на меті стати вагомим гравцем на міжнародному ринку, але постає питання, чи потребує цього держава, та чи повністю відповідає її інтеграційний потенціал даному об'єднанню?

Інтеграція призводить до виникнення в економіці двох видів ефектів – статичних і динамічних. Такого висновку дійшов канадський вчений Д. Вайнер, порівнявши торгівлю між країнами до утворення ними митного союзу і після утворення. До статичних ефектів, на думку вченого, належать економічні наслідки, що виявляються відразу після створення митного союзу. Це – скорочення адміністративних витрат на утримання митних і прикордонних органів, ефект створення торгівлі й ефект відхилення торгівлі [2].

Численні дослідження інтеграції показують, що в більшості випадків ефект відхилення торгівлі виникає, проте він перекривається ефектом створення торгівлі. До безперечних вигод інтеграції належать приплив іноземних інвестицій, доступ до технологій і ресурсів об'єднання, формування міського ринку, спільне вирішення складних соціальних проблем, захист від конкуренції, прискорення науково-технічного прогресу та економічного зростання.

Разом з тим виникають також і негативні наслідки економічної інтеграції. Вони виявляються у:

- 1) перерозподілі ресурсів усередині угруповання на користь більш сильних партнерів;
- 2) можливості олігопольної змови ТНК країн-учасниць, що призводить до зростання цін;
- 3) дії ефекту втрат від збільшення масштабів виробництва при високому рівні його концентрації [2].

Для ефективного використання інтеграційного потенціалу та конкурентних переваг країн, що інтегруються інтеграційні об'єднання формують стратегію інтеграційного співробітництва.

Під стратегією інтеграційного співробітництва (моделлю реалізації інтеграційного потенціалу) розуміється сукупність напрямів, а також умов і механізмів взаємодії держав-членів у галузях і секторах економіки, спільний розвиток яких дасть додатковий економічний ефект країнам об'єднання [2].

У міжнародній практиці алгоритм формування стратегії інтеграційного співробітництва залежить від економічних особливостей країн, що інтегруються, а також від цілей, які прагнуть досягти країни, котрі створюють інтеграційне об'єднання.

Для реалізації сформованої стратегії визначається набір необхідних умов, що виражається в лібералізації й гармонізації законодавства, що регулює діяльність обраних галузей і сфер економіки, скасування наявних бар'єрів і обмежень, що перешкоджають реалізації обраної моделі, а також узгоджуються механізми та форми взаємодії в цих секторах [5]. При цьому національні органи країн, що інтегруються, робочі органи інтеграційного об'єднання (за їх наявності), а також бізнес-спільноти цих країн беруть участь у розробленні та подальшій реалізації стратегії інтеграційного співробітництва.

Одним з найважливіших факторів для вибору стратегії інтеграційного співробітництва усіма зацікавленими країнами є розрахунок очікуваної економічної ефективності від її реалізації.

Таким чином, схематично процес економічної інтеграції можна представити наступним чином (рис. 1).

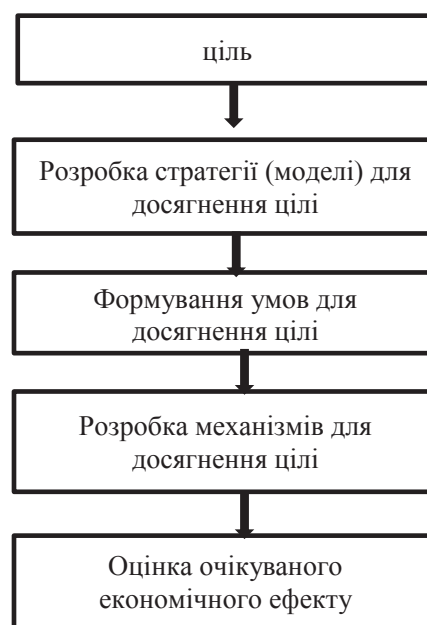


Рис. 1.

Джерело [5]

По мірі досягнення цілей, поставлених у моделі реалізації інтеграційного потенціалу, інтеграційне співробітництво в об'єднанні може розширюватися, у сферу інтеграційної взаємодії включаються нові сектори і галузі економіки. Головна мета розробки стратегії регіонального економічного розвитку – формування об'єктивних передумов, умов і факторів, що визначають активізацію торговельної та соціально-активної діяльності на всіх підприємствах і організаціях регіональної економіки держави.

Однак, як показує вивчення досвіду країн з економікою що розвивається (Україна), у порівнянні до високорозвинених країн, питання розробки регіональної стратегії розвитку економічної інте-

грації та створення ефективних форм організації розробки та впровадження досягнень науково-дослідницького прогресу на практиці не мають достатнього поширення.

Певна втрата національного суверенітету в умовах регіональної економічної інтеграції багатьма вважається одним з її недоліків. Іншим недоліком регіональної інтеграції зазвичай вважається можливість порушення торгових зв'язків країн даного блоку з країнами, що не входять в нього. В результаті цього можуть бути надані більш пільгові умови для підприємницької діяльності фірм, що здійснюють менш ефективно діяльність, ніж фірми, які входять у цей блок. Останнє може негативно позначитися на пропозиції товарів, їх ціну, здатності задовольняти потреби споживачів.

Нарешті, недоліком регіональної інтеграції часто вважається зміна зайнятості населення окремих країн, що входять в цей блок [1]. Це відбувається в основному за рахунок скорочення робочих місць в даній країні і створення їх в іншій, що пояснюється, насамперед, розходженням у заробітній платі, вартості сировини і інших ресурсів, що використовуються.

Вищезазначеним питанням не приділяється належної уваги з боку регіональних владних структур, у більшій мірі через недостатність коштів на фінансування запропонованих реформацийних дій.

Незважаючи на зазначені недоліки, в цілому регіональна економічна інтеграція вигідна країнам, оскільки дозволяє їм збільшити обсяги виробництва і споживання товарів, а отже, забезпечити більш високий рівень життя населення. Це досягається завдяки становленню і розвитку торговельних зв'язків між окремими країнами, встановлення між ними більш високого рівня згоди усунення існуючих бар'єрів на шляху здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Розвиваючи регіональну економічну інтеграцію, окремі країни приділяють велике значення і створення політичних союзів, що дозволяє їм надавати певний вплив на співробітництво з іншими країнами, дає можливість істотно знизити політичні і економічні ризики.

Висновки з проведеного дослідження. Як висновок, варто зазначити, що на фоні прогнозу-

вання позитивних результатів інтенсивного розвитку торговельної інтеграції на регіональному рівні, на практиці є безліч прикладів неефективності таких її форм, як інтеграційні об'єднання. Їх основними причини є: – недостатній інтеграційний потенціал держави; – неієздатність стратегії інтеграційного розвитку до функціонування в певних економіко-політичних умовах, що швидко змінюються; – невідповідність внутрішньодержавних настроїв інтеграційним принципам; – різке падіння темпів приросту економіки інтеграційних держав. Тому, при розвитку інтеграційних процесів, у даному розрізі на євразійському просторі (надаючи окрему увагу кооперації країни експресп та європейських держав із розвинутою економікою), дані причини слід урахувувати в першу чергу при прийнятті рішення що до векторів розвитку торговельної інтеграції. У подальшому розвитку світових економічних відносин, зменшення впливу вищезазначених причин, дозволить уникнути великої частки розбіжностей між інтересами держав, а також забезпечити високу ефективність інтеграційних процесів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акуліч І.Л. Международный маркетинг. – 2006 р. – 532с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nashol.com/2012041264471/mejdunarodnii-marketing-akulich-i-l-2006.html>
2. Всеукраїнський форум «Україна – це ми» – Міжнародна регіональна інтеграція / 2015р. / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://forum.we.org.ua/viewtopic.php?t=18>
3. Торкунов А.В. Современные международные отношения /остання редакція. – М.: РОССПЭН, 2000. – 584 с.
4. Шифф М., Уинтерс Л.-А. Региональная интеграция и развитие. – М.: Весь Мир. 2015. – 384 с.
5. Звіт Євразійської Економічної Комісії/ Москва/2014р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_makroec_pol/investigations/Documents/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%20%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D1%8B%D1%85%D0%BE%D0%B1%D1%8A%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf